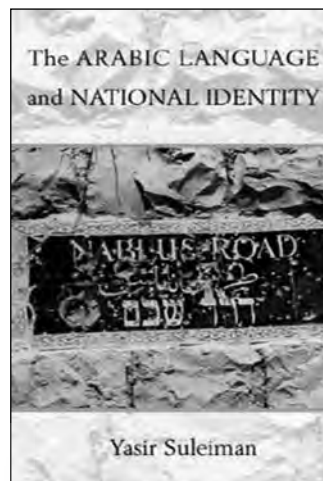

ناسیونالیسم فراملی در جهان عرب

سمی بلقاسمی

ترجمه: محمود اسماعیل نیا

■ The Arabic Language And National Identity

■ Yasir Suleimans

■ Edinburgh University Press

■ 2002, 280 pp

از دانشمندان غربی همچون آنتونیوس (Antonius , 1938) و فرگوسن (Ferguson , 1972)، که آثار مناقشه انگیزشان چندان مورد توجه بسیاری از دانشوران عرب قرار نگرفته ؛ و مقایسه آنها با دیدگاههای افرادی مثل نصیبه (Nuseibeh , 1956) و زینی (Zeine 1966) ، به تحکیم این بحث می‌پردازد. وی در این روند، بر این نکته تأکید دارد که دریافت این دو جهان از موضوع، تا چه حد می‌تواند متمایز و بحث‌انگیز باشد.

این کتاب با رویکردی جستجوگرانه و با هدف فهم گذشته و حال اعراب نگاشته شده ، و از این رو به بررسی و تأکید بر تفاوت رویکردهایی می‌پردازد که در برخی از برجسته‌ترین گونه‌های ناسیونالیسم عربی مطرح نزد متفکران سوری ، مصری و لبنانی ، قابل مشاهده است. علاوه بر این در طرح این نکته نیز توفیق می‌یابد که اگر چه ما در پرداختن به موضوع ناسیونالیسم، بنابر تعریف، محدود به مرزهای جغرافیایی مشخصی خواهیم بود، ولی در جهان عرب این ایدئولوژی به زبانی بیان می‌شود که مرزهایی ورای حدود جغرافیایی کشوری معین داشته، و ویژگیهای ذاتی آن موجب به هم پیوستن مردم عرب کشورهای مختلف و نزدیک‌تر شدنشان تا به آن حد می‌شود که احساس تعلق به «وطن عربی» و در برخی موارد «امت عربی» را در آنها پدید می‌آورد. این پدیده مؤید نظریه [صلاح الدین] بیطار است که زبان عربی را عنصر اصلی و پیوسته ناسیونالیسم عربی می‌داند.

در مجموع، این کتاب نتیجه پژوهشی بی نظیر و حاوی آراء بسیاری از متفکران و انقلابیون عرب است که آرائشان مفهوم «امت» را شکل داده و دیدگاههایشان امروزه نیز، همانند صورتبندی اولیه‌شان، معتبر است. بدون تردید این کتاب که گویای احاطه مولف بر موضوع است، به عنوان کتابی مرجع شناخته خواهد شد، و لذا مطالعه آن برای زبان‌شناسان، مورخان و دانشمندان اجتماعی - فرهنگی جذاب، و برای دانشوران و سیاسیون علاقمند به جهان عرب یک ضرورت است.

منبع:

British Journal of Middle East Studies, Vol. 31 , No.1, May 2004

پرفسور یاسر سلیمان استاد مطالعات عربی و اسلامی در دانشگاه ادینیور و مدیر «مؤسسه مطالعات جهان عرب و اسلام» در دانشگاه مزبور است. برخی از دیگر آثار او عبارت است از: «نظریه دستور زبان عربی» (۱۹۹۹) و «جنگ کلمات، زبان و منازعه در خاورمیانه» (۲۰۰۴).

یاسر سلیمان در کتاب زبان عربی و هویت ملی به بررسی نقش نمادین و ارتباطی زبان در تکوین هویت ملی عربی می‌پردازد. این کتاب توسط سمی بلقاسمی (Cemi Belkacemi) استاد دپارتمان زبان در دانشگاه متروپلیتن منچستر بررسی و در مجله مطالعات خاورمیانه (دانشگاه لیدز - انگلستان) منتشر شده است.

این کتاب در بررسی مفهوم «هویت»، دیدگاههای دانشمندان برجسته غرب (عمدتاً آمریکایی) و جهان عرب را کنار هم نهاده و تمایز روشن این دو رویکرد را به استادی تمام ترسیم می‌کند. کتاب در هفت فصل خود ، به شیوه‌ای تدریجی و منظم به تعریف عوامل اجتماعی و سیاسی تشکیل دهنده مفهوم عربی «امت» می‌پردازد، یعنی همان اصطلاحی که طینی گسترده‌تر از مفهوم «ملت» داشته و یادآور پیوندهای مستحکم و تقدیر مشترک حکومت‌های عرب در طول قرون است .

کتاب با گرد آوری اجزای اصلی شکل دهنده دیدگاه «هویت» و طرح سؤالاتی بجا در مورد عوامل وحدت بخش یک ملت شروع می‌شود. مؤلف از طریق درهم پیوستن فکورانه رویدادهای تاریخی با جغرافیای جهان عرب، به تشریح عوامل اصلی تشکیل ملت پرداخته و نیز به مقایسه و مقابله نقش ایده‌های سیاسی و فرهنگی در چنین دنیایی می‌پردازد. یاسر سلیمان با بهره‌جویی ماهرانه از نظریه اسمیت در مورد پنج ویژگی بنیادین «هویت ملی»، در این بررسی (Smith, 1991:14) سه ویژگی اول را متعلق به مفهوم فرهنگی هویت ملی دانسته و دو ویژگی آخر را مرتبط با نیاز سیاسی به ایجاد هویت ملی در مفهوم سیاسی آن می‌داند. در واقع بین دو مفهوم فرهنگی و سیاسی‌ای که او مطرح کرده و به چشم خواننده می‌آورد، پیوستگی آشکاری وجود دارد. (P.244)

سلیمان به شیوه‌ای کاملاً هوشمندانه با کند و کاو در دیدگاههای برخی